

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞININ MÜLTECİ ÖĞRENCİLERE YÖNELİK EĞİTİM POLİTİKALARI İLE İLGİLİ EĞİTİMCİ GÖRÜŞLERİ (Araştırma Makalesi)

Süleyman GÖKSOY (*)

Öz

Mevcut araştırmanın amacı Milli Eğitim Bakanlığının sayıları milyonu bulan mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik eğitim politikasını eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmek, mülteci öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunları ve bu sorunların çözümüne yönelik öneriler sunabilmektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilde değişik eğitim kurumlarında görevli ve lisansüstü eğitime devam eden yirmi üç eğitimci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada mülteci öğrencisi bulunan çeşitli eğitim kademelerinde görev yapan katılımcıların yer almasına özen gösterilmiştir. Araştırmanın sonuç ve önerileri; araştırmaya katılan eğitimciler, Milli Eğitim Bakanlığınca mülteci çocuklara yönelik verilen eğitimi insancıl bulmakla beraber, birçok eksikliğin olduğunu da dile getirmektedirler. Katılımcılara göre, MEB'in mülteci çocuklara yönelik belirgin bir eğitim politikası mevcut değildir. Süreç içerisinde ve süreç devam ederken eksiklikler, sorunlar çıktıkça o problemlere özgü, anlık çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Aradan geçen yedi sekiz yıla rağmen Bakanlığın hala belirgin bir politikaya sahip olmadığı kanaatinde dirler. Araştırmaya katılan eğitimciler, mülteci öğrenciler arasında çeteleşmeye doğru bir yönelim olduğuna dikkat çekmektedirler. Bakanlığın mülteci öğrencilerin geleceklere ile ilgili bir yol haritası belirlemesi gerekmektedir. Ayrıca eğitimciler tarafından, okullarda seviye sınıfları uygulamasına geçilmesi ve bu çocuklara yönelik takviye kurslarının düzenlenmesi gerektiği de önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci öğrenciler, örgün eğitim, okullar, eğitim, MEB

*) Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi ABD, (e-posta: suleymangoksoy@duzce.edu.tr) ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7151-0863>

Educator Views on the Education Policies of the Ministry of National Education Regarding the Refugee Students

Abstract

The aim of the present research is to evaluate the educational policies of the Ministry of National Education (MoNE) regarding the refugee students reaching the number of million according to the educator views, to present the problems experienced during the education of refugee students and to propose solutions to these questions. Case study pattern, one of the qualitative research patterns, was used in the research. The research was carried out on 23 educators working in different educational institutions in a province in the Western Black Sea Region and continuing their postgraduate education. In the research, it was paid attention to include participants working in various educational levels with refugee students. Some of results and suggestions that have stood out in the research are as follows: The educators participating in the research has stated that the education given to the refugee children by the Ministry of National Education is humane, but also has many deficiencies. According to the participants, MoNE does not have a clear education policy for refugee children. As shortcomings and problems arise during the process, instant solutions specific to those problems have been tried to be produced. Participants are of the opinion that the Ministry still does not have a clear policy despite seven or eight years. They also point out that there is a trend among refugee students towards mobbing. The Ministry needs to establish a roadmap for the future of these students. It is also suggested by educators that it is necessary to start level classes in schools and to organize supplementary courses for these children.

Keywords: *Refugee students, formal education, schools. Education, Ministry of National Education*

1. Problem Durumu

Günümüzün önemli sorunlarından biri tüm Dünya’da artan göç hareketleridir. Göç hareketleri, artan şiddet, baskı, çatışmalar gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Dünya’da göçmenlerin sayısı yaklaşık (2015 yılı rakamlarına göre) 244 milyona ulaşmış, her otuz kişiden birinin göçmen olduğu sonucuna varılmıştır. Dünya çapında sadece zorla yerinden edilmiş insan sayısı (Haziran 2018’deki rakamlara göre) 68,5 milyon olmuştur. Türkiye de göç konusunda 1980’lere kadar kaynak ülke konumunda iken, 1980’lerden sonra hedef ülke haline gelmiş, kitlesel göç hareketlerinin en fazla yaşandığı ülkelerden bir olmuştur. Özellikle sahip olduğu coğrafi konumu ve komşu ülkelerde meydana gelen iç karışıklıklar son zamanlarda bu göç hareketlerini daha da artırmıştır. Bugün Türkiye’de sadece Suriye’deki iç çatışmalardan kaçıp gelenlerin sayısı üç buçuk milyonu aşmaktadır (Koca, 2019). Türkiye hem jeopolitik konumu hem de kültürel, sosyal ve siyasal çeşitli donanımları nedeniyle göç ve mültecilik meselesini deneyimleyen ve deneyimlemeye

de devam eden ülkelerin başında gelmektedir. Son dönemlerde Suriye'deki iç savaş nedeniyle ve Orta Doğu'daki ülkelerin baskıcı politikaları nedeniyle Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa, ABD ve Kanada gibi ülkelere göç etmek isteyenlerde artış yaşanmaktadır (Çetin Dağdelen, 2018). Eğitim Reformu Girişimi (ERG, 2017) verilerine göre Türkiye'de sadece Suriyeli mülteci sayısı, Arnavutluk, Litvanya ve Jamaika gibi ülkelerin nüfuslarına eşit sayıdadır. Genç ve Alsancak'ın (2018) yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre, Suriyeli sığınmacılar, Türk toplumu ile karşılıklı olarak dini ve kültürel bağlamdan kaynaklanan oldukça fazla benzer tarafları olmasına rağmen yaşam koşulları, örf ve gelenekleri, konuşulan dili, çalışma şartları ve sosyal ilişkilerine dayalı uyum sorunları yaşamaktadırlar. Türk vatandaşlarının da bu toplumla ortak yaşama kültürü eksikliğinden kaynaklanan sorunları bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesine göre mülteci, "ırkı, dini, tabiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan (...) şahıslardır (BM, 2005). Türkiye bulunduğu coğrafyada savaşlar başta olmak üzere yaşanan çeşitli nedenlerden dolayı son on yılda yoğun bir şekilde mülteci akınına uğramıştır. Suriye'den Türkiye'ye gelen ve halen de gelmeye devam eden Suriyeliler eğitim, sağlık, uyum, barınma, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik bir çok sorunla yaşamaktadırlar (Genç, 2018). Mülteciler ve mültecilerin geldiği ülke açısından en güncel ve hayati ihtiyaç ve haklarından biri de eğitimidir. Dolayısıyla eğitim hakkının giderilmesi de mülteciler ile ilgili yaşanan sorunlardan biri hatta en önemlisidir. Mülteci konumunda olan insanların ve onların çocuklarının eğitim hakları gerek iç hukuk gerekse uluslararası hukuk kuralları tarafından düzenlenmiştir. Suriye'deki savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve sayıları üç buçuk milyonu aşan Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmını on sekiz yaşından küçük çocuklar oluşturmaktadır (Acar Yurtman, 2018). Eğitim Reformu Girişimi verilerine göre Türkiye'de okul çağında yaklaşık 850.000 Suriyeli mülteci çocuk yaşamaktadır. (ERG, 2017). Mülteci öğrenci, çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18 yaş) olan çocuklardır. Mülteci öğrencilerin eğitimi de yine (bu yaş (5-18 yaş) çocuklara verilen örgün eğitimi kapsamaktadır.

Mevcut araştırmanın amacı Milli Eğitim Bakanlığının sayıları milyonu bulan mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik eğitim politikalarının neler olduğu, bu konuda eğitimcilerin bilgi ve görüşlerinin olup olmadığını ile ilgili eğitimcilere sorular sormak ve mülteci öğrencilerin eğitimi sürecinde yaşanan sorunları ve bu soruların çözümüne yönelik öneriler sunabilmektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Bu kapsamda, çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18 yaş) olan mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik, Milli Eğitim Bakanlığının eğitim politikasını eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirebilmektir.

2.2. Çalışma Grubu/Katılımcılar

Araştırmada; amaçlı örnekleme yöntemlerinden belli kriterler çerçevesinde kurgulanmış ölçüt örnekleme tercih edilmiştir ve bu doğrultuda mülteci öğrencilerin eğitim gördüğü okullar ve okullardaki eğitimciler tercih edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Araştırmaya Katılan Öğretmen	
	Kadın (13)	Erkek (10)
Görevi	Öğretmen	23
Eğitimi	Lisans	23
Yaş	20-30	4
	31-40	11
	41-50	6
	51 ve Üstü	2
Görev Yeri	Okul Öncesi	4
	İlkokul	8
	Ortaokul	7
	Lise	4
Toplam		23

Araştırma Batı Karadeniz Bölgesinde bulunan bir ilde değişik eğitim kurumlarında (okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise) görevli ve lisansüstü eğitime devam eden 23 eğitimci (okul yöneticisi ve öğretmen) üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada mülteci öğrencisi bulunan çeşitli eğitim kademelerinde görev yapan katılımcıların yer almasına özen gösterilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında veri toplama yöntemi olarak yarı yapılandırılmış görüşmelerden faydalanılmıştır. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularının oluşturulmasında SMART Goals (Mindtools, 2019) tekniğinden faydalanılmıştır. SMART Goals, günümüzde gerek bireysel yaşamda gerekse ve kurum yönetimindeki hedefleri belirlemek, daha güçlü hale getirmek ve belirlenen hedeflere ulaşmak için kullanılan araçlardan biri de SMART Goals (Mindtools, 2019) tekniğidir. SMART Goals, bir çok boyutun bir araya getirilmesi ve SMART olarak adlandırılması ile oluşturulmuştur. SMART’ın baş harflerini anlamları şu şekildedir: S-Specific (Signifi-

cant)/ Özel (basit, mantıklı, önemli); M-Measurable (Meaningful)/Ölçülebilir (anlamli, motive edici); A-Attainable (Action-Oriented)/Ulaşılabilir (kabul edilebilir, ulaşılabilir); R-Relevant (or Rewarding)/Alakalı (makul, gerçekçi ve kaynaklanmış, sonuçlara dayalı) ve T-Time-bound (Trackable)/Zamana bağlı (zamana dayalı, zaman sınırlı, zaman / maliyet sınırlı, zamanında, zamana duyarlı) olmaktadır. Böylece verilecek kararlar ile yapılacak iş ve eylemlerin daha rasyonel, bilinçli, planlı, programlı, başarılabılır, ölçülebilir ve zamanında bitirilmesini ve belirlenen hedeflere ulaşılmasını sağlanmış olmaktadır. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasını eğitimcilerin görüşleri doğrultusunda değerlendirebilmek için şu sorular oluşturulmuştur:

- 1- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" belirgin midir? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*
- 2- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" açık, net ve anlaşılır mıdır? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*
- 3- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" gerçekçi midir? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*
- 4- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" ulaşılabilir-başarılabılır mıdır? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*
- 5- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" ölçülebilir midir? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*
- 6- *MEB'in Mülteci Öğrencilere (çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılmış, Türkiye'ye gelen ve örgün eğitim yaşında (5-18) olan çocuklar) yönelik "Eğitim Politikası" ulaşılabilir için belli bir süre, zaman, süreç öngörülmüş müdür? Olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir ve neler yapılmalıdır?*

3. BULGULAR

1- MEB'nin mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasının belirgin olma durumu

Araştırmaya katılan eğitimciler Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okul ve kurumlarında ve örgüt eğitim kurumlarında görevli yönetici, eğitimci ve diğer çalışanlar tarafından mülteci çocuklara verilen eğitimi olumlu bulmakla beraber, bir çok eksikliğini olduğunu da dile getirmektedirler. MEB'in mülteci çocuklara yönelik belirgin bir politi-

kası mevcut değildir. Süreç içerisinde ve süreç devam ederken eksiklikler, sorunlar çıktıkça o problemlere özgü, anlık çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla eğitimi yönetenler mülteci öğrencilerin eğitim ile ilgili sorunların daha oluşmadan, onlara karşı önlem almak, stratejiler geliştirmek, çözüm seçenekleri üretmek, hatta sorunları yönetmekten ziyade; sorunlar yaşandıktan sonra çözümler düşünülmekte ve haliyle mülteci öğrencilerin eğitimi ile ilgili sorunlar içerisinde kalınmakta, kararsızlık, belirsizlik gibi çeşitli durumların yaşanması söz konusu olabilmektedir. Araştırmaya katılan eğitimcilere göre, mülteci öğrencilerin eğitimine yönelik üst yönetimin özellikle ilk zamanlarda belli bir politikasının olmadığı; ancak aradan geçen yedi sekiz yıla rağmen hala belirgin bir politikaya sahip olmadığı kanaatindedirler. Eğitimcilerin yaşanan sorunlar konusunda kategorileştirilen görüşleri aşağıda Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler

Görüşler	Öncelik Sırası
Belirgin bir politikanın olmaması	1
Dil bilmeme	1
Uyum	1
Sorunlarla öğretmenlerin daha çok maruz kalması	2
Belirsizlik	2
Plansızlık	2
Akademik başarısızlık ve kalitesizlik	3
Uygulama farklılıkları	3
Okula devamsızlık	4
Sınırların çizilmemiş olması	4
Aile ilgisizliği	4
Toplumda bu konuda zihinsel kaosun yaşanması	4
Sağlık sorunları	4
Üst öğrenime sınavsız geçiş	4
Kuralsızlık	4

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre Tablo 2’de yaşanan sorunların giderilebilmesi için öncelikle öğretmenlere mülteci öğrencilere yönelik eğitim verilmesi, kamu kontrollerinin sıkılaştırılması, üst öğrenim kurumlarına özellikle üniversiteye girişlerde bu öğrencilere de sınav yapılması, böylece Türk vatandaşları aleyhine olan durumun giderilmesi gerekmektedir. Mülteci öğrenciler öncelikle çok iyi bir akademik seviye tespiti yapılması, daha sonra yoğunlaştırılmış bir Türkçe dil kursundan sonra seviyesine uygun olan

sınıflara yerleştirilmelidir. Mülteci öğrencilere yönelik akademik başarısızlığı giderici takviye kursları açılmalıdır. Okullara zengin personel desteği sağlanmalı, ayrıca kamu kurum ve kuruluşları da mülteci öğrenciler ile ilgili yaşanan sorunların çözümünde okul yönetiminde ve öğretmenlere destek olmalıdırlar. Sorunların çözümü sadece eğitimcilerin üzerlerinde kalmamalıdır. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren alıntılar şu şekildedir:

Türkiye'ye gelen mülteci öğrencilerle ilgili eğitim politikaları belirgin değildir. Olumsuz yönleri sosyal açıdan uyum çalışması yapılmadan okullara gelmektedirler. Türkçe bilmedikleri için dil sorunu yaşamaktadırlar. Hem dil öğrenmeleri hem öğretim programına adapte olmaları sorun yaratmaktadır. Kuralları bilmemekte uymakta zorlanmaktadır. Oryantasyon programları, dil öğrenmeleri planlanmalı, bu dönemde mültecilerin ayrı sınıfları olmalıdır. Türkiye'deki yaşlarıyla aynı sınıflara bu aşamadan sonra alınmalı en önemlisi de Türkiye'de misafir oldukları bilinci başlangıçtan itibaren belirtilmelidir (E1). Sınırları belirgin olarak çizildiği düşünmüyorum. Olumsuz yönleri; öğrencilerin dil bilmeden, kültür adaptasyonu sağlamadan bir sınıfa konulması mülteci bir çocuk için iyi olmuyor. Dil öğrenen kadar bir çok müfredat konusunu anlamadan geçilmiş oluyor. Diğer çocuklarla aynı sorularla karşılaşması, onları başarısız ve güvensiz bir ortamın oluşmasını sağlıyor. Diğer bir olumsuz yönü ise diğer çocukların bu zamana kadar aşilar kendi ülkelerinde yaptırmadan gelmiş olması büyük bir problem. Sağlık taraması, aşilar mutlaka tamamlanmış olarak sınıfa koyulmalı. Ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması da öğretmenin üstüne yük olarak kalmaktadır. Çoğu eksikliği öğretmen gidermektedir (E2). MEB olarak net bir politikası bulunmamaktadır. Bu sebeple uygulamalarda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu durumun olumlu yönü bulunmamaktadır. Sınıfta devam-takip, disiplin gibi bir çok soruna öğretmen maruz kalmaktadır (E3). Sadece çocukları okula kaydetmekle iş bitmiyor. Bu çocukların büyük çoğunluğu Türkçeyi bilmiyor. Ben çocuklara bu durumda nasıl bir eğitim sunacağımı bilemiyorum. Haftada iki gün okula geliyorsa da üç gün okula gelmiyorlar. Aileyi okula çağırıyoruz gelmiyorlar (E4). Eğitim politikalarının belirgin olmadığını düşünüyorum. Olumlu yönünün olmadığını düşünüyorum. Yabancı uyruklu öğrenciler kaliteli bir eğitim almıyorlar (E5). Mülteci öğrencilerin bizim öğrencilerimiz gibi sınava girerek, üniversitelere girmelerinin daha adil olacağını düşünüyorum (E6). Devlet tarafından kontrol altında tutulmaları, kısmen de olsa takipleri olumlu bir durum olarak görülmektedir. Ancak mülteci sorunu ile ilgili politikaların kısa, orta uzun dönemli olmaması çünkü (Suriye, Irak, Afganistan politikaları net ve planlı değil) bu durum toplumsal zihin açısından kaosa yol açmaktadır (E7). Çeşitli nedenlerle ülkesinden ayrılıp, ülkemize sığınan insanların çocuklarına yönelik bir eğitim politikamız maalesef yoktur. Bu çocuklar normal okullarda ve kendi yaş gruplarıyla birlikte iki veya üç saat bu konuda bilgilendirilmiş öğretmenlerin sınıflarında eğitimlerine devam etmektedirler. Elbette sınırları çizilmiş belirgin bir eğitim politikamız olmalıdır. Çünkü bu ailelerin çoğu ülkelere dönmeyecek bu çocuklar bu ülkenin çocukları olacak (E9). Bir bireyin yarım kalmış eğitimini tamamlamak, destek vermek elbette önemlidir. Ancak verilen eğitimin sınırlarının çizilmiş olduğunu düşünmüyorum. Verilen hak ve hürriyetler bu

ülke vatandaşlarının çocuklarına tanınan hak ve hürriyetlerden fazla olmamalıdır (E10). Belirgin bir şekilde planlama yapılmadan, eğitim sistemi içine yerleştirilmeye çalışılıyor (E11). İlk zamanlarda çok fazla karışıklık vardı. Sorunlarla karşılaştıkça farklı çözümler üretilerek, eğitim programları geliştirildi. Belirgin bir eğitim politikası olduğunu düşünmüyorum. Zamana ve şartlara göre eğitim politikasının değiştiğini düşünüyorum. Mülteciler ilk önce yaygın eğitim içerisine alındı. Sonra sınıf seviyelerine uyum sağladıkları için ayrı eğitime veya destek eğitimler verilmesi şeklinde çözümler üretilmeye çalışıldı (E12). Bu konuda MEB mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikası belirgin değildir. Okul ortamında öğrenciler yaş ve akademik seviyelerine uygun sınıflara yerleştirilmedi. Ortak bir dil kullanımı sağlanmalıdır (E13).

2- MEB'nın mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasının açık, net ve anlaşılır olma durumu

Araştırmaya katılan eğitimciler MEB'in mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasını; açık, net ve anlaşılır bulmamaktadırlar. Genel olarak eğitimcilere göre Milli Eğitim Bakanlığı bu öğrencileri mevcut eğitim yapısı ve sistemine uyarlamaya, onların uyum göstermelerini sağlamaya çalışmaktadır. Mili Eğitim Bakanlığı mülteci öğrencilerin eğitimleri konusunda hazırlıksız yakalanmıştır. Bir çok sorun da ümit ve temennilere bırakılmıştır. Eğitimcilere göre bu konuda yapılması gerekenler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sorunlar Çözümüne İlişkin Görüşler

Görüşler	Öncelik Sırası
Ön hazırlık yapılması	1
Ümit ve temennilere bırakılmaması	1
Hak ve ödevlerin sınırlarının çizilmesi	1
Esnek ve değişikliklere açık politikaların olması	2
Kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesi	2
Rastgele değil, planlı, programlı olunması	2
Eğitim politikasını popülist olmaması	3
Öğretmenin iş yükünün azaltılması	3
Tarihsel, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve hukuksal bir temele dayandırılması	4
Öğretmenlerin uzman olarak yetiştirilmesi	
Dil bilen öğretmenlerin destek vermesi	4
Özel bir eğitim politikasının olması	4
Ailelere uyum eğitimi	4
Çocuklara okul dışı etkinlikler	4

Araştırmaya katılan eğitimciler, özellikle toplumun sürekli bilgilendirilmesi gerektiğini, zira bu konuda kamuoyunu bilgilendirme eksikliği olduğu, bu durumun da mülteciler hakkında vatandaşlar ve çocuklar açısından ön yargıların oluşmasına neden olduğu kanaatinde dirler. Kamu yönetimi mülteci öğrenci politikasını, ümit ve temennilerle değil de; tarihsel, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve hukuksal bir temele dayandırmalı ve özel bir eğitim politikası takip etmelidir. Mülteci öğrenciler ile ilgili iş yüklerinin büyük bir kısmı öğretmenlerin üzerinde kaldığı için, öğretmenler eğitilmeli ve desteklenmelidirler. Mülteci öğrencilerin en önemli kesimini oluşturan mülteci aileler ve onların eğitimleri özel olarak ele alınmalı ve giderilmelidir. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren alıntılar şu şekildedir:

Eğitim politikası açık ve net değildir. İnsani olarak yardım etme düşüncesi güzel olmakla birlikte kendi toplumumuza verdiği zarar madden ve manen düşünülmemiştir (E1). Anlaşılır bir yanı yoktur. Rastgele, ön hazırlık olmadan çocuklar okullara gidiyor. Yaşlıtlarından geri kalıyor. Tamamen öğretmen vicdani sorumluluğuna veriliyor, bırakılıyor. Oysa bizler ne yapacağımızı, çocuğa nasıl yararlı olacağımızı bilirsek daha kaliteli eğitim olur (E2). Eğitim politikasından bir netlikten bahis etmek zordur (E3). Mülteci öğrencilerin ayrı bir sınıfta kendi dillerini bilen öğretmenlerle çalışmasının daha doğru olacağını düşünüyorum (E4). Mülteci öğrencilere yönelik bir politika uygulanmamaktadır. Var olan eğitim sistemine dâhil edilmektedir (E5). Bu öğrencilerin Türkiye'ye uyum sağlayabilmeleri için okul dışında veya okul içinde ayrılan özel zamanlarda ve ailelerin adaptasyonunu kolaylaştırmak için rehberlik, aile danışmanlığı konularında eğitim verilmelidir (E6). Mülteci politikası, tarihsel, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve hukuksal bir temele dayanmamaktadır. Zaten kendi milli eğitim politikamız popülist, mak-yavelist olduğundan bu kadar gelirlerin olduğu bir yapıda mülteci sorunları ve çözümü de bundan etkilenmektedir (E7). Ülkemize gelen mülteci çocuklarına, bu alanda eğitim almış, onun dilini bilen ve kültürünü bilen uzman öğretmenler tarafından verilmelidir. Kaynaştırma eğitimine kurban edilmemelidir (E9).

Belli sınırlar çizilerek, hak ve ödevler verilerek düzenlenmeli ancak diğer öğrencilerin zarar görmemesi ve onların haklarının da aşılmaması şartı ile (E10). Eğitim politikasının olduğunu düşünmüyorum. Her şey var olan sistemin akışına bırakılmış. Uyum sağlayacağına temenni ediyoruz (E11). Mülteci öğrenciler ile ilgili sorunlar çok farklı, ve çeşitli olduğu için, inisiyatif kullanmaya ihtiyaç vardır. O nedenle politikaların esnek, yenilik ve değişikliklere açık olması gerekmektedir (E12). Bu sürecin ne kadar süreceği hem içinde yaşadığımız çevredeki insanlara hem de biz eğitimcilere tam olarak anlatılmamıştır. Sürecin ne kadar, hangi aşamaya kadar süreceği belli değildir (E13).

3- MEB'in mülteci öğrencilere yönelik yürüttüğü eğitim politikasının gerçekçi olup-olmaması

Araştırmaya katılan eğitimcilerin çoğunluğu MEB'in mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasını; gerçekçi değil, politik ve hatta eğitimciler açısından zorunlu olduğu

algısına uyandırmaktadır. Eğitimciler göre, *MEB'in* mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikası günü kurtarma algısı uyandırmaktadır. Bir çok yönden belirgin değildir. Okullarda maddi imkansızlıklar mevcuttur, imkan ve olanak eşitsizliği söz konusudur. Türk öğrenciler ile mülteci öğrenciler arasında sosyal ilişki, etkileşim ve ağların azlığı söz konusudur. Mülteci öğrencilerin eğitimlerinin gerçekçi olup olmadığı ile ilgili eğitimcilerin görüşleri aşağıda Tablo 4'te kategorileştirilmiştir.

Tablo 4. Eğitim Politikasının Gerçekçiliğine İlişkin Görüşler

Görüşler	Öncelik Sırası
Gerçekçi değildir, politiktir	1
Hazırbulunuşluk düşüklüğü dikkate alınmamaktadır	1
Günü kurtarma algısı uyandırmaktadır	1
Yöntem, teknik ve uygulamalar belirgin değildir.	2
Sürdürülebilir değildir	2
Ekonomik yük getirmektedir	2
Maddi imkansızlıklar mevcuttur	3
Kaynaşma sorunu	3
Sosyal ilişki ve etkileşim azlığı	4

Araştırmaya katılan eğitimcilerin, bu uygulamayı oldukça insani bir uygulama olarak değerlendirmelerinin yanı sıra; öncelikle mülteci öğrencilerin öncelikle hazırbulunuşluk düzeyleri belirlenmelidir. Gerçekçi kazanımlar belirlenmelidir. Günü kurtarma algısı ve uygulamalarına son verilmelidir. Sorun yaşayan öğrenciler rehabilite edilmelidir. Mülteci öğrencilerin eğitimlerinin etkili olabilmesi için eğitimciler tarafından sahiplenmelidir. Planlı olmalıdır. Okullara büyük bir ekonomik yük getirmektedir. O nedenle okulların ve öğrencilerin maddi imkansızlıkları, imkan ve olanak eşitsizliği giderilmelidir. Çocuklara öncelikle Türkçe eğitimi verilmelidir. Türk öğrenciler ile mülteci öğrencilerin kaynaşma, sosyal ilişki, etkileşim sorunları giderilmelidir. Çocuklar arasında; ortak değerler, oyunlar üzerinde durulmalıdır. Akran öğrenme yöntemlerine, sosyal ilişkilerin artırılmasına önem verilmelidir. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren bire bir alıntılar şu şekildedir:

Gerçekçi ve sürdürülebilir değildir. Planlama yapılıp yapılmadığı ve süre olarak belirsizliği vardır. Ekonomik külfeti çok ağırdır. Genellikle mülteci açısından bakıldığı düşüncesi hâkimdir. Kabul edilebilir mülteci sayısı ve ekonomik planlamasının önceden yapılıp toplumla paylaşılmaması olumsuz yönleridir (E1). Gerçekçi olup-olmadığına bu çocukların yetişkin olduktan sonraki hallerine bakıp söylenebilir. Hangi mülteci çocuğun liseden sonra iyi bir üniversiteye ve iş imkânına sahip olacağını söyleyebiliriz? Mad-di imkânı olanlar belki bir şeyler eğitim konusunda ilerleyebilir. Eğitim imkânları tüm

mülteci öğrenciler için eşit imkân ve şans, olanak sağlanamamaktadır (E2). Tutarlı ve gerçekçi bir politika olduğundan söz edilemez (E3). Çocuklar, okulda uyum sorunu çekiyorlar. Teneffüslerde diğer öğrencilerle kaynaşmıyorlar. Arkadaştan öğrenme ve etkileşimin olmaması (E4). Bu yöndeki eğitim politikasının gerçekçiliği tartışılı (E5). Eğitim politikası gerçekçidir. İnsani bir çerçevededir. Okullarda dil problemleri olabilmektedir. Türkçe eğitimi verilmelidir. Okul personeli de eğitilmelidir (E6). Ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrenciler veya burada doğan çocuklara uygulanan eğitimi politikasını gerçekçi bulmuyorum. Çünkü eğitim çocuğun hazırbulunuşluğu üzerine inşa edilir. Bu çocukların aileleri veya kendileri savaş veya yoksulluk nedeniyle vatanını terk etmiş, bizler onları hiçbir şey olmamış gibi kabul ederek, eğitime başlamamız uygun değildir (E9). Gerçekçi olmasından ziyade, siyasi, politik olduğunu düşünüyorum (E10). Gerçekçilik değil, zorunluluk söz konusu, bütün yük okullarda ve öğretmenlerde (E11). Öğrencilerin ve halkın olumsuz tavırlarına rağmen biz eğitimciler bu insanların mağduriyetine izin vermemeliyiz ve sahip çıkmalıyız (E12). Maalesef gerçekçi değildir. Daha çok günü kurtarma adına eğitim politikası üretilmiştir. Durumlar karşısında tam olarak hangi yöntem, teknik ve uygulamaların kullanılacağı net ve belli değildir (E13).

4- MEB'nın mülteci öğrencilere yönelik yürüttüğü eğitim politikasının ulaşılabilir-başarılabilir olma durumu

Araştırmaya katılan eğitimciler göre Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ulaşılabilir ve başarılabilir değildir. Eğitimciler tarafından Bakanlığın mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikalarının ulaşılabilir olmamasının nedenleri ise şu şekilde kategorize edilmektedir:

- ✓ Kurumsal yapıların olmaması
- ✓ Rastgele bir eğitim verilmesi,
- ✓ Bilgilendirme eksikliği
- ✓ Toplumsal birliktelik olmaması
- ✓ Günü kurtarmanın söz konusu olması
- ✓ Amaçsız
- ✓ İletişim sorunu
- ✓ Şartların eksikliği, yetersizliği
- ✓ Anlama ve empati eksikliği
- ✓ Yasal ve yasa dışı yollarla ülkeye giren mülteciler arasındaki ayrımlar
- ✓ Planlı, programlı olmaması
- ✓ Okul imkanlarının aşırı zorlanması
- ✓ Sadece okul yöneticileri ve öğretmenlerin özverisi ile yürütülmesi
- ✓ Ülkedeki eğitim imkan ve olanakları ile ilgili tanıtım yeterince yapılmaması
- ✓ Mülteci öğrencilerde ve vatandaşlarda kısmen olumsuz tutumların olması

Şekildedir. Dolayısıyla katılımcılar belirtilen sorunların giderilmesi durumunda Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ulaşılabilir ve başarılabılır olabileceği kanısındadırlar. Ayrıca bir çok olumsuzluğa rağmen, eğitimciler ümit ve beklentilerini korumaktadırlar. Eğitimcilere göre Bakanlığın mülteci öğrenciler konusunda başarılı olabilmesi için; meslek ve dil kurslarının açılması ve buralarda verilecek eğitimlerin yoğunlaştırılması, mülteci öğrencilere yönelik verilen eğitimlerin kapsamının belirlenmesi ve bu öğrencilere özgü eğitim kurumlarının açılması durumunda başarıya ulaşılacağını da önermektedirler. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren bire bir alıntılar şu şekildedir:

Başarılabılır olması için toplumsal konsensüs olmalıdır. Mevcut durumda her yirmi vatandaşımıza bir mültecinin yaşamını sürdürebilmesi yükü verilmiştir (E1). Bir politikası olsaydı zaten ulaşılabilir olurdu. Bu nedenle bu konuda başarılabılır bir şey görmüyorum. Sadece Türkçeyi günlük hayatta kullanabilmeyi başarabilir. Eğer okul ortamında ayrımcılığa maruz kalırsa olumsuz tutumlar bile kazanabilir (E2). Hiçbir amaca hizmet etmeyen, günü kurtaran politikalarla herhangi bir sonuç elde edilemez (E3). Gerekli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Biz onları, onlar bizi anlamıyorlar. İşaret dili ile anlaşabiliyoruz (E4). Türkiye'nin bu öğrenciler için hangi konularda, hangi amaçlarla onlara eğitim sağladığını anlatılmalıdır. Hangi nedenlerle ülkemizden ayrılırsa ayrılışın yaşadıkları bu topraklara ihanet etmemeleri için başarılı bir eğitim vermeliyiz diye düşünüyorum (E6). Ulaşılamaz ve başarısızdır. Çünkü dil ve kültür farklılığı var. Türkmen ve Özbek ailelerin çocuklarında dil sıkıntısı pek olmadığından çabuk kaynaşma olabilirken; diğerlerinde kaynaşma sorunu yaşanmaktadır. Bir de kayıtlı mülteciler ile kaçak yolla ülkeye giren mülteciler arasında da kayıtlı kayıtsız olma sorunu yaşanmaktadır (E7). Bu çocuklar için kurumsallaştırılmış eğitim kurumları yok. Mevcut ülkemizdeki eğitim kurumlarından yararlanmaktadır. Bu çocukların eğitimleri tamamen doğaçlama olarak şekillenmektedir. Plan, programlı bir eğitim değildir (E9). Sınırları çizildiği takdirde, tabi ki başarı elde edilebilir (E10). Yapılan çalışmalar başarılı oluyorsa öğretmenin özverisi, okul ve okul yönetiminin imkanları ve uğraşları sayesinde. Neler yapılması gerektiği konusunda üst yönetim bilgilendirme yapmamaktadır (E11). Bu insanların ihtiyaçlarına uygun eğitimler verilmelidir. Meslek kursları, dil kursları gibi. Ayrıca örgün eğitimdeki devamsızlık problemleri de ele alınmalıdır (E12). Her geçen gün politikadaki açıklar giderilmektedir. Zamana ve imkanlara ihtiyaç var. Ancak durum ve gelecek net değil (E13).

5- MEB'in mülteci öğrencilere yönelik yürüttüğü eğitim politikasının ölçülebilir olma durumu

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ölçülemezdir. Nedeni ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- ✓ Planlı ve programlı olmaması
- ✓ Öğrenciler arasında akademik yönden çok büyük bireysel farklılıkların olması

- ✓ Çevresel farklılıkların olması
- ✓ Ortak tutumların olmaması
- ✓ Dil farklılığı
- ✓ Eğitimcilerin nasıl bir yol ve yöntem izlemeleri gerektiği konusundaki bilgisizliği
- ✓ Kriter ve ölçme araçları sorunlarının olması

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre Millî Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ölçülebilmesi için yukarıdaki olumsuzlukların giderilmesinin yanı sıra; mülteci ailelere Türkçe ve Türk kültürünün öğretilmesi, uzun bir süreye ve zamana ihtiyaç olduğu, ailelerin eğitimine çocukların eğitimi kadar önem ve öncelik verilmesi gerektiğidir. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren bire bir alıntılar şu şekildedir:

Ölçülebilir olmadığını düşünüyorum. Bazı yerlerde sınıflarda 5-10 mülteci öğrenci vardır. Ruh halleri, beklentileri kuralları karşısındaki tutumları farklı çoğu zaman agresiftirler. Aileleri de aynı şekildedir. Ölçme anlamında demografik anlamda çalışmalarda bile sağlıklı sonuç alınamamaktadır. Eğitim politikaları açısından ölçülebilir olmadığını düşünüyorum (E1). Ölçülemez, çocuklardan herkesin gördüğü eğitim aynı olsa da ortam faktörü çok etkileyecektir (E2). Eğitim sistemimizde mültecilerle ilgili olarak ortak bir tutum oluşmamıştır (E3). En önemli sorun dil farklılığı (E4). Mülteci öğrenciler konusunda her eğitimcinin bilgisi olduğunu düşünmüyorum. Çoğu bilgiler kulaktan dolma ve medyadan ediniliyor (E6). Ölçülmesi zor bir durum. Yasa dışı yollarla gelenlerin devletin sıkı kontrollerine tabii tutulmalı. Kültürel farklılıklar esas alınarak ve ülkede kalma sürelerine uygun olarak orta ve uzun vadeli eğitimler verilmelidir. Önce ailelere dile yönelik kültürel kaynaşma eğitimleri verilmelidir. Ailelerin eğitimi çocukların eğitimi kadar önemli ve gereklidir. Aileler mutlaka Türkçe öğrenmelidir (E7). Planlı, programlı olmayan eğitim ve öğretim süreci ölçülemez. Bu nedenle eğitim sürecini ölçülebilir bulmuyorum (E9). Kısa sürede ölçülebilir olacağını düşünmüyorum. Uzun vade de ölçüleceğini ve amaca ulaşılabilir olacağını düşünüyorum. Burada bireysel farklılıklar ve kültür önemli bir faktördür (E10). Zamanla görebileceğimizi umuyorum (E11). Mültecilere yönelik ölçme kriterleri, ölçme araçları belirlemek, uygulamak imkânsız gözüküyor (E13).

6- MEB'nın mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikalarına ulaşılabilmesinde belli bir süre, zaman, süreç öngörme durumu

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre Millî Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikalarına ulaşabilmede belli bir süre, zaman, süreç öngörmemektedir. Bunun nedeni ise şu şekilde kavramsallaştırılmaktadır.

- ✓ İş ve işlemlerin tesadüfi yürütülmesi
- ✓ Bu konuda yetersiz bilgi ve deneyimin olması

- ✓ Zamana ihtiyaç olduğu
- ✓ Öngörü olmamasıdır.

Araştırmaya katılan eğitimciler, mülteci öğrenciler arasında çeteleşmeye doğru bir yönelim olduğuna dikkat çekmektedirler. Bakanlığın mülteci öğrencilerin gelecekle ilgili bir yol haritası belirlemesi gerekmektedir. Ayrıca eğitimciler tarafından, okullarda seviye sınıflarının yapılması ve bu çocuklara yönelik takviye kurslarının düzenlenmesi gerektiği de önerilmektedir. Bilgi yetersizliği eğitimcilerde belirsizlik hissi yaratmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu konularda eğitimcileri sürekli bilgilendirmelidir. Dünyanın gündemine taşınmalı ve tüm dünyanın sorunu olduğu algısı yaratılmalıdır. Ayrıca Bakanlık nezdinde kapsayıcı, sistematik ve kalıcı çözümler üretilmelidir. Bu konuda araştırmaya katılan eğitimcilerin bazılarının görüşlerini içeren bire bir alıntılar şu şekildedir:

Planlama ile ilgili yeterli bilgiler verilmemiştir. Uygulayıcıların bu konuda yeterli bilgi ve deneyimi yoktur (E1). Süre, zaman ve süreç bakımından bizim Türk çocuklarıyla aynı tutulmuştur. Bu mülteci çocuklar için olumsuzluk yaratır. Söz konusu olan mülteci çocuklar kendini geride hissederek öz güvenlerini yitirebilirler. Ya da dışlanmanın etkisiyle kendisi gibi olanlarla birlikte olup çeteleşebilirler (E2). Süre, zaman, süreç konusunda bir öngörü yok (E3). Ben göremedim, varsa da ben bilmiyorum (E4). Eğitim politikasına ulaşmak için belli bir sürecin öngörüldüğünü düşünmüyorum (E6). Türk ailelerin çocukları yabancı çocuklara mesafeli ve bakış açıları da maalesef ki olumsuz. Bu durumun giderilmesine yönelik Türk aile ve çocukları eğitilmelidir (E7). Bu çocuklar için oluşturulacak eğitim ortamları veya kurumları süresi, zaman ve bu zamanın süreci belirli bir plan ve programa bağlanmalıdır. Tesadüflere terk edilmemelidir (E9). Belli bir zaman dilimi biçilmemiştir. Kısa vade de olması bireye kalıcı bir şey katıp katmayacağı tartışılır. Ancak uzun vadede birçok davranışlar kazandırılabilir (E10). En kısa zamanda eğitime adapte olmaları planlanmış olup, okuldaki çalışmalar ona göre yapılmaktadır. Seviye sınıfları ile takviye kursları sayesinde süreç hızlandırılıyor (E11). Başı ve sonu belli olmayan, toplum nezdinde tam olarak anlamlandırılmayan bir durum söz konusudur. Politika tam ve net olmalı, bu konuda toplumun tüm kesinlerine kesin bilgi verilmelidir. Tüm dünyanın sorunu olduğu yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Sorunun sadece Türkiye'nin sorunu olmadığı tüm dünyaya açıklanmalıdır (E13).

4. Sonuç ve Öneriler

Araştırmaya katılan eğitimciler, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kamu okul ve kurumlarında görevli yönetici, eğitimci ve diğer çalışanlar tarafından mülteci çocuklara yönelik verilen eğitimi insancıl bulmakla beraber, birçok eksikliğin olduğunu da dile getirmektedirler. Katılımcılara göre, MEB'in mülteci çocuklara yönelik belirgin bir eğitim politikası mevcut değildir. Süreç içerisinde ve süreç devam ederken eksiklikler, sorunlar çıktıkça o problemlere özgü, anlık çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla eğitimi yönetenler mülteci öğrencilerin eğitim ile ilgili sorunların daha oluşmadan, onlara karşı önlem almak, stratejiler geliştirmek, çözüm seçenekleri üretmek, hatta sorunları yönet-

mekten ziyade; sorunlar yaşandıktan sonra çözümler düşünülmekte ve haliyle mülteci öğrencilerin eğitimi ile ilgili sorunlar içerisinde kalınmakta, kararsızlık, belirsizlik gibi çeşitli durumların yaşanması söz konusu olabilmektedir. Aradan geçen yedi sekiz yıla rağmen Bakanlığın hala belirgin bir politikaya sahip olmadığı kanaatindedirler. Mevcut araştırma sonuçlarına benzer sonuçları Reyhanlıoğlu (2018) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında da dile getirilmektedir. İlgili araştırmada, Türkiye’de halen Suriye’den göçmüş çocuklar için yapılan bir eğitim politikasının bulunmadığını, yalnızca Türkçe öğretilerek var olan eğitim sistemine dâhil edilmeye çalışıldığını, bu durumun çocuklarda kültürel çatışma yaşamalarına sebebiyet verebilecek bir durum olduğunu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Mülteci öğrencilerin; dil bilmeme, uyum, kuralsızlık, belirsizlik, plansızlık, okula devamsızlık, sınırların çizilmemiş olması, sağlık sorunları, kuralsızlık, üst öğrenime sınavsız geçiş, aile ilgisizliği, uygulama farklılıkları, toplumda bu konuda zihinsel kaosun yaşanması gibi olumsuzluklardan dolayı akademik başarısızlık ve kalitesizlik sonuçları doğmaktadır. Bu sorunların giderilebilmesi için öncelikle öğretmenlere mülteci öğrencilere yönelik eğitim verilmesi, kamu kontrollerinin sıkılaştırılması, üst öğrenim kurumlarına özellikle üniversiteye girişlerde bu öğrencilere de sınav yapılması, böylece Türk vatandaşları aleyhine olan durumun giderilmesi gerekmektedir. Mülteci öğrenciler öncelikle çok iyi bir akademik seviye tespiti yapılması, daha sonra yoğunlaştırılmış bir Türkçe dil kursundan sonra seviyesine uygun olan sınıflara yerleştirilmeleri gerekmektedir. Mülteci öğrencilere yönelik akademik başarısızlığı giderici takviye kursları açılmalıdır. Okullara zengin personel desteği sağlanmalı, ayrıca kamu kurum ve kuruluşları da mülteci öğrenciler ile ilgili yaşanan sorunların çözümünde okul yönetiminde ve öğretmenlere destek olmalıdırlar. Sorunların çözümü sadece eğitimcilerin üzerlerinde kalmamalıdır.

Araştırmaya katılan eğitimciler MEB’in mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasını; açık, net ve anlaşılır bulmamaktadırlar. Genel olarak eğitimcilere göre Milli Eğitim Bakanlığı bu öğrencileri mevcut eğitim yapısı ve sistemine uyarlamaya, onların uyum göstermelerini sağlamaya çalışmaktadır. Mili Eğitim Bakanlığı mülteci öğrencilerin eğitimleri konusunda hazırlıksız yakalanmıştır. Bir çok sorun da ümit ve temennilere bırakılmıştır. Eğitimcilere göre bu konuda yapılması gerekenler: Ön hazırlık yapılması, ümit ve temennilere bırakılmaması, hak ve ödevlerin sınırlarının çizilmesi, esnek ve değişikliklere açık politikaların olması, kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesi, rastgele değil, planlı, programlı olunması, eğitim politikasını popülist olmaması, öğretmenin iş yükünün azaltılması, tarihsel, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve hukuksal bir temele dayandırılması, öğretmenlerin uzman olarak yetiştirilmesi, dil bilen öğretmenlerin destek vermesi, özel bir eğitim politikasının olması, ailelere uyum eğitimi verilmesi, çocuklara okul dışı etkinlikler düzenlenmesi gerekmektedir.

Araştırmaya katılan eğitimciler, özellikle toplumun sürekli bilgilendirilmesi gerektiğini, zira bu konuda kamuoyunu bilgilendirme eksikliği olduğu, bu durumun da mülteciler hakkında vatandaşlar ve çocuklar açısından ön yargıların oluşmasına neden olduğu

kanaatindedirler. Kamu yönetimi mülteci öğrenci politikasını, ümit ve temennilerle değil de; tarihsel, kültürel, sosyolojik, ekonomik, siyasi ve hukuksal bir temele dayandırmalı ve özel bir eğitim politikası takip etmelidir. Mülteci öğrenciler ile ilgili iş yüklerinin büyük bir kısmı öğretmenlerin üzerinde kaldığı için, öğretmenler eğitilmeli ve desteklenmelidirler. Mülteci öğrencilerin en önemli kesimini oluşturan mülteci aileler ve onların eğitimleri özel olarak ele alınmalı ve giderilmelidir.

Araştırmaya katılan eğitimcilerin çoğunluğu MEB'in mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikasını; gerçekçi değil, politik ve hatta eğitimciler açısından zorunlu olduğu algısına uyandırmaktadır. Eğitimciler göre, MEB'in mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikası günü kurtarma algısı uyandırmaktadır. Bir çok yönden belirgin değildir. Okullarda maddi imkansızlıklar mevcuttur, imkan ve olanak eşitsizliği söz konusudur. Türk öğrenciler ile mülteci öğrenciler arasında sosyal ilişki, etkileşim ve sosyal ağların azlığı söz konusudur.

Araştırmaya katılan eğitimcilerin, görüşlerine göre mülteci öğrencilerin öncelikle hazırbulunuşluk düzeyleri belirlenmelidir. Sonrasında gerçekçi kazanımlar belirlenmeli, günü kurtarma algısı ve uygulamalarına son verilmelidir. Sorun yaşayan öğrenciler rehabilite edilmelidir. Mülteci öğrencilerin eğitimlerinin etkili olabilmesi için eğitimciler tarafından daha da sahiplenmeli, daha da planlı olunmalıdır. Okullara getirdiği özellikle ekonomik yük, okulların ve öğrencilerin maddi imkansızlıkları, imkan ve olanak eşitliği çerçevesinde giderilmelidir. Çocuklara öncelikle Türkçe eğitimi verilmelidir. Türk öğrenciler ile mülteci öğrencilerin kaynaşma, sosyal ilişki, etkileşim sorunları giderilmelidir. Çocuklar arasında; ortak değerler, oyunlar üzerinde durulmalıdır. Akran öğrenme yöntemlerine, sosyal ilişkilerin artırılmasına önem verilmelidir.

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları pek de ulaşılabilir ve başarılıdır değildir. Eğitimciler tarafından Bakanlığın mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikalarının ulaşılabilir olmamasının nedenleri ise şu şekilde kategorize edilmektedir:

- ✓ Sadece mültecilere yönelik kurumsal yapıların eksikliği
- ✓ Rastgele bir eğitim verilmesi
- ✓ Bilgilendirme eksikliği
- ✓ Toplumsal birliktelik olmaması
- ✓ Günü kurtarmanın söz konusu olması
- ✓ Amaçsız
- ✓ İletişim sorunu
- ✓ Şartların eksikliği, yetersizliği
- ✓ Anlama ve empati eksikliği
- ✓ Yasal ve yasa dışı yollarla ülkeye giren mülteciler arasındaki ayrımlar

- ✓ Planlı, programlı olunmaması
- ✓ Okul imkanlarının aşırı zorlanması
- ✓ Sadece okul yöneticileri ve öğretmenlerin özverisi ile yürütülmesi
- ✓ Mülteci öğrencilerde ve vatandaşlarda kısmen olumsuz tutumların olmasıdır.

Dolayısıyla katılımcılar belirtilen sorunların giderilmesi durumunda Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ulaşılabilir ve başarılı olabilir olabileceği kanısındadırlar. Eğitimcilere göre Bakanlığın mülteci öğrenciler konusunda başarılı olabilmesi için; meslek ve dil kurslarının açılması ve buralarda verilecek eğitimlerin yoğunlaştırılması, mülteci öğrencilere yönelik verilen eğitimlerin kapsamının belirlenmesi ve bu öğrencilere özgü eğitim kurumlarının açılması durumunda başarıya ulaşılacağını da önermektedirler.

Mevcut araştırma sonuç ve önerilerine benzer şekilde Acar Yurtman, (2018). tarafından yapılan araştırma sonuçları da mevcut araştırma sonuç ve önerilerini destekler niteliktedir. Acar Yurtman'ın araştırma sonucunda, da; mülteci çocukların eğitim ortamlarından sağlıklı bir şekilde yararlanmaması, her türlü zararlı alışkanlığa ve şiddet eğilimine açık hale gelmek ve sahip oldukları değerleri yitirmek gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Acar Yurtman, araştırmasında; Suriyeli çocukların eğitim sorunlarına öncelik verilmesi, öğretmenlere, Türk öğrencilere ve velilere yönelik güçlendirme programları uygulanması, Türkçe hazırlık sınıfı ve anadilde ek ders gibi uygulamalarla mültecilerin hem ana dillerinde hem de Türkçe dilinde yeterlikleri sağlanmalı, Suriyeli çocuklara yönelik rehabilitasyon çalışmalarına ailelerin de katılımının sağlanması önerilmektedir. Genç (2018) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, eğitim sürecinde olup ailesi ile birlikte Türkiye'ye gelen Suriyeli çocukların eş değer okul, dil bilgisi ve denklik gibi sebeplerden kaynaklanan okullara devam edememe riskleri ve sorunları olduğunu, bu çocuklara yönelik olarak okulla birlikte yürütülecek kursların açılması, çocukların sokağa ve iş alanlarına itilmemesi, bu çocuklara okul öncesi eğitimin zorunlu kılınması önerilmektedir.

Mevcut araştırmaya katılan eğitimcilere göre Milli Eğitim Bakanlığın; mülteci ailelere Türkçe ve Türk kültürünün öğretilmesi, başarılı olabilmesi için uzun bir süreye ve zamana ihtiyaç olduğu, mülteci ailelerin eğitimine çocuklarının eğitimleri kadar önem ve öncelik verilmesi gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikalarına ulaşabilmede; iş ve işlemlerin tesadüfi yürütülmesi, bu konuda yetersiz bilgi ve deneyimin olması, zamana ihtiyaç olması, öngörü olmaması şeklindeki nedenlerle belli bir süre, zaman, süreç öngörmemektedir. Bunun nedeni ise şu şekilde kavramsallaştırılmaktadır. Araştırmaya katılan eğitimciler, mülteci öğrenciler arasında çeteleşmeye doğru bir yönelim olduğuna dikkat çekmektedirler. Bakanlığın mülteci öğrencilerin gelecekle ilgili bir yol haritası belirlemesi gerekmektedir. Ayrıca eğitimciler tarafından, okullarda seviye sınıfları uygulamasına geçilmesi ve bu çocuklara yönelik takviye kurslarının düzenlenmesi gerektiği de sürekli önerilmektedir. Bilgi yetersizliği eğitimcilerde belirsizlik hissi yaratmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu konularda eğitimcileri sürekli

bilgilendirmelidir. Bakanlık mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarını dünyanın gündemine taşınmalı ve tüm dünyanın sorunu olduğu algısı yaratılmalıdır. Ayrıca Bakanlık nezdinde kapsayıcı, sistematik ve kalıcı çözümler üretilmelidir.

Kaynakça

- Acar Yurtman, G. (2018). Suriyeli çocuk mültecilerin karşı karşıya buldukları risk alanları. *I. uluslararası göç ve mülteci kongresi bildirileri*, (285-298), Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı (2005). *İltica ve göç mevzuatı*, Ankara: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı Yayını.
- Çetin Dağdelen, M. (2108). Mültecilerin yerel medyada temsili: Denizli kenti örneği. *I. uluslararası göç ve mülteci kongresi bildirileri*, (558-573), Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Eğitim Reformu Girişimi (ERG, 2017). <http://www.egitimreformugirisimi.org/2017dene-degisti/>, adresinden 10.01.2020'de alınmıştır.
- Genç, Y. (2018). Mülteci/sığınmacıların psiko-sosyal sorunları. *I. uluslararası göç ve mülteci kongresi bildirileri*, (355-298), Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Genç, Y. ve Alsancak, F. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Uyum Sorunlarının Değerlendirilmesi. *I. uluslararası göç ve mülteci kongresi bildirileri*, (466-482), Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Koca, M. (2019). Uluslararası göç ve Türkiye. Sosyal Sorunlarda Güncel Tartışmalar (187-212), (Editör: Y. Daşlı), Ankara: Anı Yayınları.
- Reyhanlıoğlu, E., N. (2018). Çekiyorum: Mültecilik; mülteci çocuk olma-Ankara örneği, *I. uluslararası göç ve mülteci kongresi bildirileri*, (227-241). Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (5.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.